

uit de bevolkingsregisters naar de illegaliteit zijn toegevloeid, is niet bekend; wij schatten dat het er enkele tienduizenden zijn geweest.

In Zwartsluis werden, zoals wij vermeldden, de met de ontvreemde blanco pb's althans naar aantal corresponderende persoonskaarten die in het bevolkingsregister geplaatst waren, vernietigd – terecht ook: de Goede en Schaart wisten niet, welke gegevens op die blanco pb's ingevuld werden. Wist men dat wèl, dan was het zinvol op een andere wijze te handelen. In Amsterdam werden de pb's die voor illegale werkers en onderduikers bestemd waren, bij het bevolkingsregister 'normaal' ingevuld, zij het met 'valse' gegevens, en diezelfde gegevens stonden dan op de persoonskaart van het bevolkingsregister vermeld alsook op het corresponderend ontvangstbewijs-persoonsbewijs dat naar de rijksinspectie opgezonden was. Nòg anders was de situatie wanneer een verzorgingsgroep van nagmaakte pb's gebruik maakte of van pb's waarin zonder overleg met een bevolkingsregister gegevens gewijzigd waren: in die gevallen kwam de houder van het nagmaakte of gewijzigde pb althans aanvankelijk in de bevolkingsboekhouding niet voor. Ook die lacune werd, vooral later in de bezettingstijd, aangevuld. De fictieve gegevens werden dan door de verzorgingsgroep doorgegeven aan haar contactpersonen zowel bij het betrokken bevolkingsregister als bij de rijksinspectie – bij het bevolkingsregister zorgde men dan voor een fictieve persoonskaart, bij de rijksinspectie voor een fictief ontvangstbewijs-persoonsbewijs. Het valse pb heette dan (zoals reeds vermeld) 'rondgezet' en dat 'rondzetten' had het grote voordeel dat, wanneer de *Sicherheitspolizei* of 'foute' elementen onder de Nederlandse politie een pb dat zij niet vertrouwden, gingen controleren, door het bevolkingsregister en de rijksinspectie gerapporteerd werd dat de persoonskaart en het ontvangstbewijs-persoonsbewijs van de op het pb vermelde persoon inderdaad aanwezig waren. Had die persoon blijkens zijn valse pb successievelijk in verschillende gemeenten gewoond, dan moest zijn pb in al die gemeenten 'rondgezet' worden – dat laatste is veelvuldig geschied. Omgekeerd werden later in de bezettingstijd de authentieke persoonskaarten van illegale werkers die een vals pb gekregen hadden, veelal uit de bevolkingsregisters gelicht en vernietigd en hetzelfde geschiedde dan met het authentieke ontvangstbewijs-persoonsbewijs dat in '41 (mèt de vingerafdruk van de betrokkene!) in de grote collectie van de rijksinspectie van de bevolkingsregisters opgenomen was. Geheel achter de rug van Lentz om had zich toen in zijn rijksinspectie een groep gevormd van ambtenaren die in diensttijd hoofdzakelijk bezig waren met het doen verdwijnen van kaarten met authentieke en het plaatsen van kaarten met fictieve gegevens.